

10 дәріс. Архетип бұқаралық коммуникация моделі ретінде.

Бүгінде әлемде алдыңғы қатарлы дамыған елдерді айқындау ақпараттық қорларды иелену мен дамыту өлшемдерімен өлшенетін кезең туындап отырғаны шындық. Қоғам дамуын материалдық қорлармен емес ақпараттық-коммуникациялық игіліктерді өндіру, дамыту және пайдалану өлшемдерімен айқындауда. Дамушы елдер сол ақпарат өндірісінде тұтынушы ретінде ғана қатысып отырған елдер саналуда. Бүгінде даму жолына түскен елдер ақпаратты тұтынумен бірге, өзінің де ақпарат өндіру әлеуетін жетілдіруде. Сол елдердің қатарында Қытай, Үндістан, Малайзия, Түркия, Ресей, Бразилия және т.б сияқты елдерді жатқызуға болады.

Дегенмен қазіргі уақытта, *біздің пайымдауымызша*, Қазақстандағы ақпаратты жинау, әзірлеу, жалпы ұлттық ақпарат тілі ретінде дамыту орыс тілі арқылы қолданылуда. Мемлекеттік мәртебесі бар қазақ тілі ақпараттың тілі емес, аударманың тілі болып отыр. Қазақ тілі ақпаратты сіңіру емес, орыс тілі арқылы сіңген ақпаратты тәржімалау тілі күйінде қалып отыр. Бұл соңғы кездері жиі айтылатын саяси ақпараттың сапасы мен берілуіне қойылар өткір сынның бірі болып отыр. Ақпарат пен коммуникация жылдам дамып отырған қоғамда ақпаратты пайдалану және оның өндірісін дамыту сол үшін де маңызды саналмақ. Әсіресе, бұл әлем елдерінің басым бөлігінде ақпарат индустриясын дамыту үдерісінен байқалуда. Шетелдік масс-медианың саяси билікпен қарым-қатынасын зерттеуде Қазақстанның шетелдермен саясат саласындағы ақпараттық-коммуникативтік байланыс орнату тәжіриесі маңызды саналмақ. Қазақстанның ақпараттық кеңістігінде белсенді саяси байланыстар орантып отырған елдер қатарында Қытай Халық Республикасын атауға болады.

Қазақстан және Қытай қатынасындағы саяси ақпараттық байланыс. Қазақстанмен көршілес аспан асты елі Қытаймен ақпараттық байланыстардың дамуы, әрине, ең алдымен, екі ел арасындағы саяси қарым-қатынастардың бет алысына қатысты екені мәлім.

Әсіресе, екі ел арасындағы саяси ақпараттық байланыстар мемлекеттік деңгейде өтетін ірі оқиғалар мен ел басшыларының іс-паралары кезінде белсене түсетіні анық. Мысалы, Қытай Халық Республикасының Төрағасы Ху Цзиньтаоның Қазақстанға сапары қарсаңында Қытай бұқаралық ақпарат құралдарының өкілдері ҚР Президенті Н. Назарбаевтан жазбаша сұхбат алуын атап өтуге болады.

Қазақстан-Қытай қарым-қатынасының дамуына жоғары баға беріп өткен Президент Н. Назарбаев 1922 жылдың қаңтарынан бастап дипломатиялық қатынас орнағалы бері Қытай мен Қазақстан арасындағы ынтымақтастықтың серпінді дамып келе жатқанын атап көрсетті.

Бүгінде бұл екі жақты қарым-қатынас уақыт тезінен өтті. «Қазақстан мен Қытай арасындағы аймақтық проблемалар шешіліп, шекара толық бөлінді және межеленді», - деп жазады Елбасы. «Қазақстан мен Қытай экономикалық байланыстары қай бағытта кеңейту керек» деп жауап берген Елбасы, Қытаймен сауда көлемі бойынша Қазақстан ТМД елдерінің ішінде екінші орында екендігіне, сонымен қатар қолдағы тікелей және аймақтық экономикалық байланыстарды дамыту қажеттігіне ерекше тоқталды. Шанхай ынтымақтастық ұйымының кездесулері түрлі өркениет пен мәдениетке жататын екі мемлекет арасындағы тату көршілік пен сенім климатын, сондай-ақ ақпараттық-коммуникациялық байланыстардың дамуына ықпал етті.

Қазақстан-Қытай арасындағы екі жақты саяси байланыс екі ел арасындағы белді бұқаралық ақпарат құралдарының арасында ұйымдастырылатын мемлекет басшыларымен сұхбат өткізу дәстүрге айналып отыр. Мемлекет басшысы Н.Ә. Назарбаев Қытайдың жетекші бұқаралық ақпарат құралдарының тілшілеріне берген сұхбатын атауға болады.

Екі ел арасындағы ақпараттық байланысқа Шанхай ынтымақтастық ұйымының құрылғалы бергі даму үдерісі, қауіпсіздікті қамтамасыз ету, сауда-экономикалық ынтымақтастықты дамыту және аймақтағы гуманитарлық байланыстарды арттыру тиек болғаны белгілі.

«Біз Азиядағы өзара ықпалдастық және сенім шаралары жөніндегі кеңес сияқты Қазақстанның халықаралық бастамаларына көрсетіп отырған ХҚР мен ШЫҰ мүшелерінің қолдауын жоғары бағалаймыз. Экономикалық ынтымақтастық тұрғысында Қазақстан сауда-экономикалық, инвестициялық, энергетикалық, көлік, мәдени ынтымақтастық салаларындағы екіжақты және көпжақты форматтағы бірлескен жобаларды мақсат етіп отыр. Біздің еліміз ШЫҰ-ның экономикалық жобаларына белсенді қатысуға, оларды өзара тиімді жағдайда қаржыландыруға дайын», - деп атап өткен болатын Н.Ә. Назарбаев.

Тәуелсіздік алғаннан кейін Қазақстан Қытаймен қарым-қатынасты «жаңа тарих беттерінен» бастады деуге болады. Ал бүгінде екіжақты қатынастар аясында ақпараттық-коммуникациялық процестер дамып отыр. Сондай қарым-қатынастарды дамытудың бірнеше маңызды нәтижесін ерекше атап өтуге болады.

Астанада 2004 жылы өткен ШЫҰ Саммитінде мемлекет басшылары өзекті жаһандық және аймақтық проблемалары бойынша Шанхай ынтымақтастық ұйымының бағыт-бағдарын белгілеген Астана Декларациясына қол қойған болатын. Мемлекет басшысы Н. Назарбаевтың Гонгконг Қор биржасында болып, Сянган банк-қаржы құрылымдарының өкілдерімен кездесуі Қазақстан мен Сянган арасында іскерлік ынтымақтастықты жандандыруға ықпал еткен және екі ел арасындағы ақпараттық саясаттың да ілгерілеуіне себепкер болды деуге болады.

Қазақстан Республикасы мен Қытай Халық Республикасы арасындағы дипломатиялық қарым-қатынасының 17-жылдығы мен 2009 жылдың 3 қаңтарында ресми аталып өткен болатын. Аталған мерзім қазақстан-қытай арасындағы қарым-қатынас жаңа деңгейге көтерілгені мәлім. 1998 жылы Қазақстан және Қытай шекараларын толықтай бекітіп алды.

2002 жылдың желтоқсан айында Қазақстан мен Қытайдың арасындағы Тату көршілік, достық және ынтымақтастық туралы шартқа қол қойылды, бұл екіжақты қатынастарды әрі қарай дамытудың тарихи іргетасы қаланды. 2005 жылы екі жақ та стратегиялық серіктестік байланысын орнатты.

Екі ел арасындағы қарым-қатынастың көпірін нығайтуда БАҚ-тың атқаратын рөлі ерекше. Осы мақсатта соңғы жылдары бірқатар басылымдар жарық көріп, Қазақстан және Қытай елдерінің БАҚ нарығында өзіндік позицияға ие болып отыр. Сондай басылымның қатарында «Щедрая дельта» журналын атауға болады.

«Щедрая дельта» Шанхайда жарық көретін басылымда Қазақстан Республикасы Бас елшілігінің қолдауымен бірқатар мақалалар жарияланып, Қытайдың шығыс жағалауының бизнес-элитасын елімізбен таныстыру мақсаты көзделген. Қазақстанның әлеуметтік-экономикалық дамуы, сыртқы саясаты мен болашағы туралы материалдар, әрине, екі ел арасындағы ақпараттық байланысты нығайта бермек. Шекара мәселесі, сауда-экономикалық, мәдени-гуманитарлық және ғылыми-техникалық ынтымақтастық жайлы білгісі келген қытайлық оқырмандарға бұл басылым екі ел арасындағы тек мәдени емес, сондай-ақ ақпарат көпірі саналмақ. Алматы және Шанхай қалалары арасындағы ынтымақтастық ақпараттық оқиғаға негіз боларлық маңызды жаңалықтар қатарынан саналуда. 22 мың данамен жарық көретін Пекин, Тяньцзинь және Хэбэй қаласы аймақтарын қамтитын Сары теңіздегі Бохай шығанағы, Янцзы және Чжуцзян өзендері аңғарлары аймақтарына тарайтын басылымның ақпараттық кеңістікте алатын орны ерекше.

Екі ел арасындағы ақпараттық кеңістік алаңын ұлғайтуға себін тигізген басылымдардың бірі – «Көрші» журналы. 2006 жылдан бері жарық көретін түрлі-түсті көркем безендірілген журнал Қазақстан мен Қытай арасындағы саяси, қоғамдық ақпараттармен қатар, мәдениет мен рухани тамырластық айнасына айналды. Екі ел арасындағы дипломатиялық қарым-қатынастың 18 жылында көршілік, достық, ынтымақтастық байланыстар жылдам өріс алуының куәсі «Көрші» сияқты жобалардың дүниеге келуі дәлел. Сенімді саяси қарым-қатынастардың орнауы экономикалық-сауда

ынтымақтастығының дамуына, мәдени-рухани байланыстардың өркендеуіне негіз болып отыр.

«Көрші» журналы екі ел арасындағы халықтық мәдениеттің жаршысына айналған санаулы бұқаралық басылымдар қатарында. Басылым, әсіресе, Қытай еліндегі аз ұлт өкілдерінің руханияты, мәдениеті, салт-дәстүрімен бұқараны таныстыруда ерекше ақпараттық-насихаттық қызмет етуде. Мәселен, басылымдағы «Қытайдағы Дұң ұлты», «Дұңған ұлты», «Тәжік ұлты», «Өзбек ұлты», «Дұңшыяң ұлты», «Яу ұлты», «Татар ұлты», «Күшардағы Субашы ұлты», «Тибет ұлты», «Қытай ұлты» сияқты материалдардың аспан асты еліндегі көп ұлт өкілдерінің өмірі мен дәстүрін, салты мен ғұрпын, тіршілігін, тұрмысын дәріптеу мен ақпараттандыру саясат озық тәжірибе деп санауға болады. Сондай-ақ бұл басылымның қазақ және қытай елдері арасындағы ақпараттық мәдени дәстүрлерді жалғастыруда да рөлі ерекше.

Қытай мен Қазақстан бұқаралық ақпарат құралдарына тән ұқсастықтар және өзгешеліктер жаһандық ақпараттық үдерістерден тыс қалмасы анық. Бұл орайда аспан асты еліндегі ақпарат нарығындағы ерекшеліктердің сипаты былайша өріс алууда.

Қытайда бұқаралық ақпарат құралдарының балама түрлері белсенді дамуы – бұқаралық коммуникацияның жаңа сипатта өріс алуының дәлел саналмақ. Қазіргі уақытта Қытайдың дәстүрлі бұқаралық ақпарат құралдары дамуына мынадай факторлар ықпал етуде: алдымен, техникалық және қаржылық жағынан артықшылықтары мен жетістіктерімен дамып отырған, тұтынушы аудиториясының көлемі артуына ықпал ететін Интернет, мобильдік байланыс, кабельдік телевизия және тағы басқа да ақпарат алудың қазіргі заманғы форматының жылдам қарқын алуы саналса, келесіден, өте қатал бәсекеге қабілеттіліктің артуынан бұқаралық дәстүрлі ақпарат құралдарының табысының бәсеңдеуіне әкелуде.

Қытайдағы дәстүрлі БАҚ-тың өз аудиториясы мен ықпал етуі дәрежесінің төмендеуінен бұл сала қазір қайта құрылымдануда. Қытай экономикасының серпінді дамуы жарнама нарығының дамуымен тығыз байланысты. Өткен жылы Қытайдағы жарнамадан табыс көзі Жапониядағыдан артып, әлемдік жарнама нарығындағы екінші орынды иеленді.

Қытай бұқаралық ақпарат құралдары университетінің профессоры Х. Шэнминьнің айтуынша, Қытай жарнама нарығында дәстүрлі БАҚ-тың үлесі азайып, керісінше, ақпараттың балама көздерінің үлесі артуда. Оның қатарында, әрине, Интернеттің басымдығын атап өту қажет. Қытайдағы Интернет желісі абоненттерінің саны 100 млннан асып түсіп отыр. Жас ұрпақ қазір Интернет және басқа да балама БАҚ түрлеріне өте тәуелді. Газет және журналға жазылушылардың жасы ұлғаюда. Дәстүрлі БАҚ танымалдығының төмендеуі аясында, керісінше, Интернет желісі, кабельдік және мобильдік желілер қызметін пайдалану саласы дамуда. Қытайда кабельдік телевизияның келуіне аса көп уақыт өте оймаса да бұл нарық қарқындауда. Қазір бұл нарықтағы өнім 1 млрд юаньнан асады.

Қытайда желілік ақпараттық агенттіктер қазір өте жылдам даму үстінде. Бүгінде NetEasy, Sina және Sohu жетекші порталдарының табысы жылдан жылға артуда. Сондай-ақ балама ақпараттық қызмет саласында China Mobile, Chinanetcom мобильдік операторлары жетекші орында.

Автордың пайымдауынша, жаңа және дәстүрлі БАҚ арасындағы бәсекелестік техникалық жабдықталу деңгейінен аңғарылады. Балама ақпараттық қызметтің тиімділігі нарықтағы ескі форматтағы ақпарат таратудан гөрі жұмсалатын қаржының үнемделуі мен перспективасынан байқалуда. Қазіргі уақытта қытай бұқаралық ақпарат құралдары нарығында ақпараттық индустрия саласында бәсекелестік дамуына орай шоғырлану үдерісі байқалуда. Бұл айтылған ақпараттық нарықтағы үдерістер жаһандық сипат алуы да заңды. Сондай-ақ осынау жаһандық біртұтас ақпараттық кеңістікте дербестікке ұмтылатын ұлттық БАҚ нарықтарын да шарптитын құбылыстар қатарында.

Қазақстанның шетелдермен саяси коммуникациялық тәжірибесін зерттеудің бір саласы – Түркиямен қатысты.

Қазақстан-Түркия қарым-қатынасындағы саяси ақпараттық байланыс.

Жаһандық өркениетте Түркі өркениетінің сан ғасырлардан жеткен рухы бүгіндері Шығыс өркениетінің мәйегіне айналуы дәлел. Елбасының осы орайда: “Түркі өркениеті, оның мәңгі өшпестей болып, тура мың жарым жылға жуық уақыт бұрын Еуразия құрлығының төсінде бедерленген көне жазбалары – жалпы адамзат өркениетінің үлкен қазынасы...”, - деп толғануы көп ойларды аңғартса керек.

Қазақстан Республикасының 16 желтоқсан 1991 жылы тәуелсіздігін жариялауымен басталған Қазақстан-Түркия ресми қатынастарына 19 жыл толып отыр. Түбір бір тектес екі ел арасындағы саяси-экономикалық, мәдени-рухани байланыстардың көпіріне айналған ақпараттық саяси кеңістік те осынау байланыстардың өзіндей жыл санап мығым тартып, сапалы да салиқалы ақпарат алаңы қалыптасып келеді.

XXI ғасыр басы – екі ел арасындағы саяси және экономикалық, қоғамдық және әлеуметтік қарым-қатынастардың жаңа кезеңі басталғанының куәсі. Оған дәлел, Түркия Н. Назарбаевтың түркітілдес елдер Парламенттік Ассамблеясын құру жөніндегі бастамасын қолдайды. Бүгінде екіжақты ынтымақтастық саясат, сауда-экономикалық, мәдени-гуманитарлық салаларда дамуда. Парламенттік байланыстарды дамыту, ТҮРКІСОЙ аясындағы өзара қарым-қатынастар, мәдени-гуманитарлық ынтымақтастық мәселелері келіссөздердің маңызды тақырыбы болып отыр.

Бүгінде Қазақстан және Түркия елдері арасындағы ақпараттық қарым-қатынастың қалыптасып, дамуында ең жетекші орында бұқаралық ақпарат құралдары тұратыны сөзсіз. Қазақстанда алғаш болып екі ел арасындағы ақпараттық кеңістікке жол салған республикалық деңгейде басылымдардың бірі – «DA Қазақстан» халықаралық мәдени-интеллектуалдық журналы. Аталған халықаралық басылымдардың Қазақстан ақпараттық кеңістігіндегі түркі мәдениеті мен өркениеті дамуындағы атқарып отырған қызметі ерекше.

Ал қазақстандық бұқаралық ақпараттық кеңістікте «Қазақстан Zaman» халықаралық саяси-қоғамдық газетінің ұстанымы қалыптасып келе жатқан басылым. Түркі әлеміне ортақ рухани және мәдени құндылықтармен қатар, еліміздің тәуелсіздігі мен дамуын шынайы тілектес дос ниетімен қолдап-қуаттайтын, бағамдап-бағдарлап баға беретін басылым беттерінде салиқалы да сындарлы материалдар легі үзілген емес. Басылым тәуелсіздік алған жылдары, яғни 1992 жылы 17 қаңтарынан бастап қазақстандық баспасөз нарығында жарық көрген бірден бір халықаралық газет ретінде танымал.

Қазақ және түрік тілдерінде жарық көретін «Қазақстан Zaman» газетінің беттерінде екі елге ортақ ақпараттық және рухани дүниелердің алаңы қалыптасып келеді. Басылымның «Ақпарат», «Саясат», «Қоғам», «Жер жаһан», «Білім және ғылым», «Түркі дүниесі», «Аймақтар айнасы», «Қамшыбасар», «Жанайқай», «Ұлттық мүдде», «Намысың қайда, қазағым», «Тіл», «Отбасы», «Алаша әлемі», «Тарих», «Таным» т.б. айдарлары қазақ және түрік қоғамындағы жылдам ақпараттар, елеулі оқиғалар мен рухани жаңалықтардың жаршысына айналып отыр.

Бүгінде апталық газет Қазақстан мен Түркия арасындағы ақпараттық кеңістіктің ұлғайып, халықаралық сипат алуына ықпал етуде. Мәселен, «Түркі дүниесінде» «Түркі әлемі өркениеттер диалогында», «Түркі жұртының жаһан көшінде бірігуі» сияқты мақалалар циклі Алматыда өткен түркі елдері ғалымдарының халықаралық жиынынан, сондай-ақ Қарағандыда өткен Түркия Республикасының апталығы күндерінен жарияланған материалдар ақпараттық үндестіктің бастауы болмақ.

«DA Қазақстан» халықаралық мәдени-интеллектуалдық журналы Еуропа және Орталық Азияның түркі тектес елдерінің саяси ақпараттық алаңына айналып отыр. Басылымның қамтып отырған аумағы да өзінің көтеретін жүгіндей. Өйткені «DA» Диалог Еуразия Платформасы үндестіктің, жалғастықтың, сабақтастықтың ортақ ақпараттық алаңына айналып отыр. Бүгінде Албания, Македония, Румыния, Босния, Герцеговина,

Түркия, Әзербайжан, Қырғызстан, Қазақстан, Молдова, Моңғолия, Нахчеван, Ресей Федерациясы, Дағыстан, Татарстан, Тува, Новосібір, Тәжікстан, Түркменстан, Украина сияқты елдердің масс-медиа нарығына таралып отырған «DA» басылымы ақпараттық-коммуникациялық процестердің қозғаушы күші және басты қатысушысы.

Журналдағы «Интеллектуалдық көзқарас», «Отбасы – бақыт тұрағы», «Археология», «Ресеймен танысу», «Классикпен сұхбат», «Экономика», «Өнер», «Инфо» айдарлары басылымның ұстанымын айқындайды. Түрік тектес халықтардың өміріндегі басты құндылық – отбасы бірлігі мен берекесі саналмақ. Мұнда түркі, қазақ, қырғыз, тәжік, т.б. ұлт отбасыларының салт-дәстүрлері мен рухани әлеміне, сондай-ақ отбасы мәселелеріне арналған материалдар орын алған. Отбасы дәстүрлерін ардақтау мен оларды дәріптеуден басқа, жалғызбасты аналар, әлеуметтік жетімдік, шетелдікпен отбасын құру т.б. қоғамдық проблемалар басылымның меншікті тілшілерінің назарынан тыс қалмаған.

«DA Қазақстанның» бетінде «Халықтың күретамыры – ауыл» айдарының аясында жарық көрген мақалалар біздің ұлттық басылымдарданы кейбір олқылықтарын толтырып отыр. Қазақ зиялылары бастауымен, редакция қолдауымен Алматы облысының Мұқыры ауылында болып, ауыл тұрғындарымен кездесіп, ақсақалдар батасын алып, экспедиция әсерінен мақалалар циклін жариялайды. «DA» Диалог Еуразия Платформасының түркі өркениетінің жаңғыруына, жаңаруына, түлеп-түрленуіне бағытталған ақпараттық саясаты бірнеше ұлттар мен мәдениеттерді шоғырландырған жобалардың бірі саналады.

Екі ел арасындағы халықаралық ақпараттық алаңның нығаюына және де түрік әлемінде саяси-қоғамдық, мәдени дүниелердің бұқараға таралуына ықпал етуші қазақ тіліндегі «Түркістан» халықаралық сараптамалық апталықтың алатын орны ерекше. Мерзімді басылым 1993 жылы қараша айынан бастап ҚР Министрлер Кабинетінің арнайы қаулысымен жарық көрді [207].

Басылым түрік дүниесінің тек ақпараттық жаршысы ғана емес, сондай-ақ рухани әлемінің жоқшысына айналып отыр. Бұған дәлел, газет журналистері мен авторлары жарияланымдарындағы айтылатын ойлар мен пікірлер, идеялар мен көзқарастары дәлел.

Бүгінде Түркияда қазақ тілінде радио-хабар таратылатындығын білетіндер кемде-кем болар. Түркияның мемлекеттік телерадио корпорациясында “Түркия үні” атты радио-бағдарлама жұмыс істейді. Бұл радио әлемнің 30 тілінде хабар таратады екен. Соның бірі — күніне қысқа толқыннан тікелей эфирде жарты сағат тыңдарманымен қауышатын қазақ тіліндегі бағдарлама. “Түркия үні” радиосындағы қазақ тіліндегі бағдарламаны атажұрттағы ағайындар да тыңдап, оған өз ықылас-ниеттерін танытып, үлестерін қосса деп армандайды. Сол себептен де қазақ ағайындардан хат күтеді. Радионың интернеттегі мекен-жайы — www.trt.net.tr Ал, электронды адресі — kazak@trt.net.tr. Қазақстандық БАҚ кеңістігінен бөлек Түркия елінде қазақ тілінде таралып жатқан радиохабралары екіжақты ақпараттық кеңістікті толықтырып отыр.

ТРТ интернет парақшасы ТРТ-нің 30 тілде, бес құрлықта 24 сағат жүргізген эфирінің түрлі мәдениет пен өркениетті таныстыру мақсатында қызмет етеді. Мәдени және өркениет құндылықтарын әлемге түсіндіріп, адамзат дамуына үлес қосатын радионың басты ерекшелігі де ақпараттық қызметті әр елдің ана тілдерінде таратуы.

Парақша түрік, ағылшын, неміс, француз, итальян, испан, орыс және арабшамен бірге албан тілі, әзірбайжан түрікше, босняк тілі, грекше, болгарша, қытайша, дари тілі, парсыша, грузин тілі, хорватша, қазақша, қырғызша, венгр тілі, македон тілі, өзбекше, пешту тілі, румын тілі, серп тілі, татарша, түрікменше, урду тілі және ұйғырша да бар 30 тілде бүкіл әлемге сенімді, жылдам мағлұмат пен хабар көзі болады. Trt.net.tr-де Түркиядағы саяси әлеуметтік, экономикалық және мәдени оқиғалармен бірге басқа да елдерге қатысты хабарлар да 30 тілде беріледі.

Қазақстан ақпараттық алаңында кабельдік алғашқы телеарна «Caspionet»-тің шетелдегі көрермендер аудиториясын сипаттап берге журналистік дүниеге осы теелараның продюссерлері құлақ түріп, қазақ тілінде хабар таратуды басты ұстанымы етсе, олардың аудиториясы артып, шетелдегі қантдастар арасындағы беделі арта түсер еді.

Ресей Федерациясынан тысқары жүрген орыстар Қазақстаннан тарайтын "Caspionet-Хабар" кабельдік телеарнасының орысша хабарларына мұқтаж емес. Түркияда Ресейдің Первый канал, Культура, РТР, НТВ, т.б. телеарналарын көрсетеді. Шет елде орысша телеарналарға Қазақстаннан шығатын жалғыз кабельдік арна — "Caspionet"-ті қосыңыз. Бірақ орысша және ағылшынша бірдей хабар тарататын БАҚ-тың сыртта бір ғана жоқтаушысы — қазақ көрермендері ғана бар екен. BBC мен CNN телеарналарынан да ешқашан оза алмайтын ақпарат құралын қызығып көретін шетелдіктер де кемде-кем болып отыр.

Бұл сын – әлемдік ақпарат кеңістігіндегі қазақ тілінің мәртебесін арттыруға ықпал етуі тиіс. Әрине, бұл телеарнаның басты мақсаты – Қазақстанның имиджін көтеріп, шетелдіктерге елімізді таныта түсу. Ал шет мемлекеттердегі қазақтардың Отанымен жалғыз байланысы – "Caspionet".

Түрік тектес елдердің арасындағы ақпараттың кеңістікті ұлғайту, түрік мәдениеті мен өркениетін дамытудың коммуникациялық магистраліне айналуына кепіл болмақ. Қазақ журналистерінің там-тұмдап жазған дүниелері әлі де болса көбесі сөгілмеген ауқымды тақырыптың бірі. Ал алдағы уақытта түрік тектес елдердің жаһандық кереуенде өзіндік үні мен келбетімен өркениет жолында дамуы тікелей ұлтаралық, шекаралық және мәдениетаралық үндесу жолында коммуникациялық даңғылды қажет ететіні анық.

Автордың пікірінше, қазақ-түрік ақпараттық-коммуникативтік ықпалдастық пен рухани құндылықтарды жаңғырту үшін осы елдерге бағытталған ақпараттық саясат қажет. Осы мәселені шешудің мынадай жолдарын атағанды жөн санадық.

Бірінші қадам. Жаһанданудың тұтастану әлемінен түрік өркениетінің дербестігін сақтап қалу мақсатында осы елдерге ортақ ақпараттық қауымдастық қажет. Қауымдастықтың мақсаты мен міндеті де түрік өркениетін жаһандық және ұлттық деңгейде насихаттау арқылы бүгінгі өркениеттік әлемнің құндылықтарын қалыптастыру қажет. Бұл өз кезегінде өркениеттен өркениетке апарар қадам саналады. Яғни өткеннен сығымдап бар жақсы игіліктерді бүгінге жеткізе отырып, бүгінгі күннің өркениетін қалыптастыратын рухани дүниелердің тұмасы болу.

Екінші қадам. Түрік тектес елдердің кәсіби коммуникация және қоғаммен байланыс мамандарының басын қосқан виртуалдық порталдың қажеттігі. Бүгінде мұндай жобалардың табыстылығы мен тиімділігі байқалуда. Әрі бұл ақпараттық шекараның ұлғаюы мен коммуникациялық технологиялардың молая түсуіне, ортақ пікір алмасу және тәжірибе алмасу алаңының пайда болуына әкеліп отырған тенденцияға айналуға.

Мәселен, журналистердің халықаралық IJNet порталын, ресейлік кәсібилер бастаған Proprofessional.ru виртуалдық жобасын атауға болады. IJNet порталы медиаорта дамуына ықпал етуші әлемдік ақпараттық қор әрі журналистер, мадиаменеджерлер, журналистика оқытушылары мен БАҚ өкілдеріне арналған тренинг ұйымдастырушыларына арналған онлайн қызмет. Бұл бүкіләлемдік виртуалдық платформа.

Ал Ресейден бастау алған келесі жобада бүгінде журналистика және коммуникация тобынан басқа біздің мамандардың өзіндік «Бүкіл Қазақстан» тобы құрылуға. Осындай виртуалдық жобалар бүгінде шынайы өмірде үлкен ықпалды топқа айналуын да коммуникацияның жаңа бір бағыты ретінде қарастыру керек. Бұндай жобаның біздің түркілік қауымдастықтың өркениет құндылықтарын дамыту мақсатындағы ұстанымын бұқараға жеткізу мен жүзеге асыруда тиімді технология ретінде пайдалануға болады.

Үшінші қадам. Түрік елдерінің жастарына арналған білім беру және ғылым дамуы, мәдени және рухани құндылықтарды насихаттауға бағытталған жобаларлы қолдау.

Мәселен, Халықаралық ТҮРКІСОЙ ұйымының қолдауымен өткен «Бір дем» сияқты фестивалдің жалғасын табуы, сондай-ақ ғылым мен озық технологияға бағытталған жаңа жобаларды дүниеге әкелу әрі олардың тиімділігі мен ұзақмерзімділігін бақылайтын мемлекетаралық үйлестіруші-қадағалушы ұйым құру. Аталған ұсыныстар алдағы күндері

қазақ-түрік ықпалдасдығын арттыруда ақпараттық-коммуникациялық стратегияларды жобалау мен жүзеге асыруда тиімді болмақ.

Қорытындысында, қазіргі уақытта шетелдік бұқаралық ақпарат құралдары нарығында ақпараттық индустрия саласында бәсекелестік дамуына орай шоғырлану үдерісі байқалуда. Бұл айтылған ақпараттық нарықтағы үдерістер жаһандық сипат алуы да заңды. Сондай-ақ осынау жаһандық біртұтас ақпараттық кеңістікте дербестікке ұмтылатын әрбір ұлттық, сондай-ақ қазақстандық БАҚ нарығын да шарпитын құбылыстар қатарында.

Қазақстанның шетелдік бұқаралық коммуникация арналарымен екіжақты байланыс тәжірибелері тәуелсіздік алған уақыттан бері жаңа сипатта, сыртқы саясаттың әртараптану бағытында жүзеге асып жатқаны мәлім. Еліміздегі шетелдік БАҚ-тың саяси ақпараттық қызметінде *мынадай үрдістер орын алуда*: Қазақстанның шетелдермен халықаралық байланысында ақпараттық-коммуникативтік процестер сыртқы саясаттың дамуымен қатар жаңа сипатта, екітараптық келісім бағытында жүруде; қазақстандық саяси ақпараттық алаңында шетелдік баспасөздің жария болу тәжірибесі енуде; шетелдік масс-медияның қазақстандық бұқаралық-коммуникациялық кеңістігі дамуына, халықаралық тәжірибелердің енуіне ықпал етуде. Жалпы, сыртқы саясат саласындағы бұқаралық-коммуникациялық процестердің дамуына сол шетелдік медиамен кәсіби байланыстың ықпал артуда.